

Bảo tồn và phát huy các giá trị văn hoá phi vật thể

Cập nhật ngày: 13/02/2010

Di sản văn hóa phi vật thể là sản phẩm tinh thần gắn với cộng đồng hoặc cá nhân, hoặc vật thể và không gian liên quan, có giá trị lịch sử, văn hóa, khoa học, thể hiện bản sắc của cộng đồng, không ngừng được tái tạo và được lưu truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác bằng truyền miệng, truyền nghề, trình diễn và các hình thức khác. Việc bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể là điều cần thiết và cấp bách.

Các di sản văn hóa phi vật thể của Việt Nam được UNESCO công nhận là di sản văn hóa nhân loại bao gồm: Nhã nhạc cung đình Huế, Không gian văn hóa cồng chiêng Tây Nguyên, Ca trù (Hà Nội), Quan họ (Bắc Ninh) và đang đề nghị công nhận di sản văn hóa hát Xoan (Phú Thọ). Hiện nay đang tiến hành tổng kiểm kê di sản văn hóa phi vật thể trên toàn quốc, xét chọn những di sản văn hóa phi vật thể tiêu biểu trình UNESCO công nhận.

Tĩnh lặng hoạt động sưu tầm, nghiên cứu

Hội thi kể chuyện bác Ba Phi tỉnh Cà Mau - một cách bảo tồn và phát triển văn hóa phi vật thể.
Ảnh: K.H

Hoạt động sưu tầm, nghiên cứu văn hóa phi vật thể ở tỉnh cực Nam của Tổ quốc dù không ồn ào, nổi trội, nhưng đã âm thầm có những đóng góp đáng ghi nhận của những người làm công tác khoa học trong lĩnh vực văn hóa. Gần 20 đề tài phi vật thể được thực hiện ở Cà Mau là con số thật sự ít ỏi. Tuy nhiên, những công trình, nghiên cứu này thể hiện vài nét phác thảo cơ bản về diện mạo một vùng đất còn nhiều điều mới lạ chưa được khám phá hết.

Cà Mau là vùng đất được hội tụ bởi rất nhiều vùng văn hóa trong cả nước. Việc lưu truyền, tồn tại các di sản văn hóa phi vật thể trong dân gian rất phổ biến mang đậm tính chất của địa phương. Nổi trội nhất về di sản văn hóa phi vật thể mang những nét độc đáo, lan rộng trong đại chúng là Chuyện kể bác Ba Phi và Lễ hội Nghinh Ông (Sông Đốc), đờn ca tài tử... Còn về tập tục, lối sống, nếp sống, bí quyết về nghề thủ công truyền thống, tri thức về y, dược học cổ truyền, văn hóa ẩm thực, trang phục truyền thống... vẫn còn tĩnh lặng.

Do tính chất vừa đặc thù, phức tạp, vừa trừu tượng, di sản văn hóa phi vật thể không được thể hiện bằng hình hài vật chất mà chỉ tồn tại trong ký ức con người, nên rất dễ bị mai một. Trong khi đó, hầu hết các nghệ nhân của ta đều đã rất cao tuổi. Trên thực tế, tỉnh ta hầu như chưa có chính sách gì cho các nghệ nhân dân gian. Nếu ta không có biện pháp khắc phục kịp thời lưu giữ lại tri thức, vốn liếng di sản văn hóa phi vật thể quý giá của họ thì khi mỗi nghệ nhân mất đi cũng sẽ vĩnh viễn mang theo một phần của di sản dân tộc mà không có cách gì khôi phục lại được.

Vì thế, trong công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa, những nghệ nhân phải được coi như báu vật nhân văn sống, được Nhà nước bảo đảm các chế độ. Vì thế, việc đào tạo, truyền dạy nghề cho thế hệ kế tiếp là một trong những giải pháp quan trọng để bảo vệ và phát huy di sản văn hóa phi vật thể bền vững.

Không để mai một vốn quý

Một dân tộc luôn phải đứng trước đầu sóng, ngọn gió, thăng trầm của họa ngoại xâm, không đánh mất nước, tránh họa diệt vong, mà còn vừa chống giặc, vừa mở rộng vùng đất phương Nam đến tận Mũi Cà Mau, chính là nhờ thực hiện tốt công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa. Đây chính là nền tảng mà cha, ông ta đã dày công vun đắp, diễn trình tốt đẹp trong quá khứ, gây dựng nên sự tồn tại và phát triển của một dân tộc trưởng thành qua hàng ngàn năm biến động lịch sử.

Trong năm 2010, việc chúng ta cần làm trước tiên là phát động một cuộc tổng kiểm kê di sản văn hóa phi vật thể trên địa bàn toàn tỉnh Cà Mau. Lên danh mục cụ thể các loại hình, thể loại, thực trạng còn hay mất, các nghệ nhân đầu đàn, các loại hình đã suy tầm hay chưa được suy tầm, có điều kiện phục hồi và duy trì trong cuộc sống hôm nay của đồng bào được hay không.

Ước lượng khối lượng còn cần phải suy tầm, ước lượng được sức người, sức của cần có thể tiến hành suy tầm và ước lượng được sự tham gia của nhân dân địa phương trong việc suy tầm và giữ gìn. Xem xét và chọn lựa những di sản văn hóa phi vật thể tiêu biểu, tiến hành lập hồ sơ di tích trình Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, UBND tỉnh xem xét và ra quyết định công nhận di tích phi vật thể cấp quốc gia và cấp tỉnh.

Hợp tác liên ngành phát huy giá trị di sản văn hóa: hành trình du lịch di sản, du lịch văn hóa, du lịch sinh thái, chương trình phát triển nghề thủ công truyền thống, cách chữa bệnh truyền thống...

Triển khai tốt chương trình "Xây dựng trường học thân thiện, học sinh tích cực" để thế hệ trẻ tự hào về bản sắc văn hóa của địa phương mình, làm hành trang trên những bước đường thành công trong tương lai.

Tuyên truyền các giá trị di sản văn hóa phi vật thể trên các thông tin đại chúng: báo, đài để mọi người hiểu hơn về những truyền thống quý báu của dân tộc. Tập huấn và tuyên truyền Luật Di sản văn hóa sâu rộng trong quần chúng nhân dân, để mọi người dân phát hiện và tham gia tốt công tác bảo tồn những di sản văn hóa phi vật thể.

Phát huy vai trò của chủ thể văn hóa, tham mưu cấp trên có thẩm quyền đề ra nhiệm vụ của các đơn vị, cơ quan, tổ chức, cá nhân có liên quan trong việc gìn giữ và phát huy giá trị văn hóa phi vật thể.

Bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể của tỉnh nhà, không gói gọn ở mức địa phương mà từng bước phải phát triển rộng khắp. Chúng ta có thể khẳng định rằng, thường thức văn hóa phi vật thể là món ăn tinh thần không thể thiếu đối với mọi người trong cộng đồng, và trọng tâm ở đây, là chúng ta đã bảo tồn được cái vốn quý của cha, ông để lại trong mọi lĩnh vực: lao động sản xuất, giữ gìn dung dưỡng thiên nhiên, sinh hoạt cộng đồng, sinh hoạt tín ngưỡng - tâm linh, lao động sáng tạo thẩm mỹ.

Đã đến lúc cần có động lực thiết thực hơn nữa từ những người có trách nhiệm để cùng chung tay thực hiện tốt công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể, văn hóa của đất và người Cà Mau. Nếu như chúng ta không kịp thời quan tâm tích cực hơn nữa trong công tác suy tầm, ghi chép, lưu giữ, nghiên cứu, truyền dạy... thì sự tàn lụi của di sản không do nghiệt ngã của thời gian mà là do chính sự thờ ơ của thế hệ đương thời./

Lê Công Uẩn